

คำอวยพร : กรรมนิยามกับสังคมนิยมน์

Words of Blessing : The Laws of Karma and Social Determination

ผศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสงค์, รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์

Asst.Dr.Theerapong Meethaisong, Assoc.Dr.Sovit Bumrungphuk

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายคำอวยพรตามหลักกรรมนิยามและสังคมนิยมน์ เมื่อวิเคราะห์คำอวยพรแล้วทำให้ทราบว่า คำอวยพรจะสำเร็จผลเป็นความสุขได้จะต้องประกอบด้วยเจตนาดีเป็นที่ตั้ง ส่วนคำอวยพรที่เป็นไปตามการกำหนดของสังคมนั้น ผู้คนในสังคมจะต้องมีสติคือการตรึกตรอง ไตร่ตรอง ใคร่ครวญ และพิจารณาคำอวยพรให้ถ่องแท้ก่อนแล้วจึงค่อยทำตามและพูดตาม หากปฏิบัติได้อย่างนี้ คำอวยพรจึงจะก่อประโยชน์สุขแก่ผู้ให้พรและผู้รับพร

คำสำคัญ : คำอวยพร, กรรมนิยาม, สังคมนิยมน์

Abstract

The main objective of this paper is to explain words of blessing accordance with principles of the laws of karma and social determination. An analysis of the words of blessing showed that words of blessings resulted in happiness when based on good intention. Moreover, words of blessing are determined by social determination. One who lived in communities must have mindfulness, clear comprehension and systematic attention to understand words of blessing clearly. If one who practiced moral values, words of blessing will bring true benefits and happiness.

Keywords : words of blessing, the laws of karma, social determination

บทนำ

หลังออกพรรษาของทุกปีสำหรับชาวพุทธในประเทศไทยและต่างประเทศ จะมีการทำบุญพิเศษอย่างหนึ่งคือ บุญกฐิน ซึ่งบุญนี้จะทำได้ในระยะเวลาที่พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตให้ประกอบกฐินกรรมได้เพียง ๑ เดือน ต่อจากสิ้นสุดการจำพรรษาเรียกว่า เขตกฐิน คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ เท่านั้น ดังนั้น การทำบุญกฐินจึงพบเห็นได้ตามวัดทั่วประเทศไทย การทำบุญในสังคมไทย นอกจากทำบุญตามกาลมีบุญกฐินเป็นต้นตามที่กล่าวแล้ว ยังมีการทำบุญเฉพาะเจาะจงมีทำบุญอุทิศหรือบุญแจกข้าวเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบุญที่นิยมทำกันโดยทั่วไปมีบุญผ้าป่า ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันมีทั้งบุญผ้าป่าเงิน บุญผ้าป่าหนังสือ บุญผ้าป่าถ้วยจาน ฯลฯ หลังประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเสร็จ จะมีกิจกรรมสำคัญและถือว่าเป็นหัวใจของงานก็อาจกล่าวได้ นั่นคือการรับพรจากพระสงฆ์ โดยเฉพาะการทำบุญอุทิศแก่พ่อแม่หรือญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว จะตั้งใจจดจ่อกับการรับพรหรือการให้พรจากพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในงานวันนั้นเป็นพิเศษ ด้วยมีความเชื่อว่าบุญกุศลที่ทำหรือบำเพ็ญในวันนี้จักไปถึงพ่อแม่หรือญาติผู้ล่วงลับไปแล้วอย่างแน่นอน

คำให้พรนอกจากมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการประกอบกิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา เป็นต้น ซึ่งการประกอบกิจกรรมเหล่านั้นมักจะนิมนต์หรือเชิญบุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร แต่เป็นบุคคลสำคัญมาเป็นประธานในงาน หลังจากประกอบพิธีการเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีอยู่อย่างหนึ่งที่ประธานจะต้องทำเพื่อปิดท้ายกิจกรรมนั้นๆ หากเป็นพระสงฆ์นิยมเรียกว่า ให้พร หรือ พระให้พร แต่หากเป็นคฤหัสถ์นิยมเรียกว่า คำอวยพร หรือ ให้คำอวยพร ประเด็นที่ควรมาศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในบทความนี้ คือ พรหรือคำอวยพรนี้สำเร็จตามกรรมที่กระทำหรือตามกฎแห่งกรรม (กรรมนิยาม) หรือสำเร็จตามที่สังคมกำหนด (สังคมนิยาม) กันแน่ หรือสำเร็จผลด้วยตัวของ ‘พร คำให้พร หรือคำอวยพร’ เรียบร้อยแล้ว หรือมีนัยอื่นอีก ซึ่งเป็นประเด็นให้นำมาสู่การเขียนบทความนี้ โดยมีความตั้งใจเพื่อเป็นการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันสืบไป

คำอวยพรในบริบทสังคมพุทธไทย

กิจกรรมทางพุทธศาสนาในบริบทสังคมพุทธไทยมีหลายอย่าง เช่น ทำบุญตักบาตร ทำบุญถวายสังฆทาน ทำบุญผ้าป่า ทำเป็นกฐิน ฯลฯ ก่อนกิจกรรมแต่ละอย่างจะจบลงจะมีอยู่อย่างหนึ่งที่คนผู้ไปทำบุญในขณะนั้นจะยินดีทำอย่างพร้อมเพรียงกัน นั่นคือการรับพรจากพระสงฆ์ คำกล่าวของพระสงฆ์มีทั้งที่เรียกว่า ให้พรบ้าง อนุโมทนาบ้าง และหรือนัยอื่นซึ่งเป็นไปตามสังคมนั้นๆ แต่ในบทความนี้จะใช้คำว่า คำอวยพร ประกอบการเขียนตั้งแต่ต้นจนจบเป็นบทความ ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มเติมเสริมพุทธปัญญาและการศึกษาร่วมกันจึงขอชวนคิดในแต่ละประเด็น ดังนี้

ความเข้าใจเรื่อง ‘คำอวยพร’

ข้อความว่า ‘คำอวยพร’ เป็นกลุ่มคำที่มาจาก ๓ ภาษา คือ คำว่า คำ เป็นภาษาไทย อวย เป็นภาษาเขมร และ พร เป็นคำไทยที่แผลงมาจากคำบาลีว่า วร เมื่อนำ ๓ คำมาประกอบกันจนกลายเป็นข้อความใหม่ว่า คำอวยพร โดยที่คำว่า คำ หมายถึงเสียงพูด เสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่งๆ เสียงพูดหรือลายลักษณ์ที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด โดยปกติถือว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งมีความหมายในตัว^๑ คำว่า อวย เป็นภาษาเขมรมีความหมายว่า ให้^๒ และคำว่า พร เป็นคำที่แผลงมาจากภาษาบาลีว่า วร แปลว่า ประเสริฐ^๓ ซึ่งคำว่า พร นี้ได้นำมาอธิบายด้วยภาษาสมัยใหม่ให้กระจ่างมากขึ้นว่า พร หมายถึง สิ่งน่าปรารถนาที่บุคคลหนึ่งอำนวยความสะดวกด้วยความปรารถนาดีให้เกิดมีขึ้นแก่บุคคลอื่นหรือกล่าวให้กระชับเข้าก็คือคำว่า พร หมายถึงสิ่งประเสริฐหรือสิ่งดีเยี่ยม^๔ ในที่แห่งเดียวกันนี้ท่านได้ให้ความเรื่องพรเพิ่มเติมจากการให้ความหมายที่กล่าวมาว่า พรที่รู้จักกันมาก ได้แก่ชุดที่มีจำนวน ๔ ข้อ ซึ่งเรียกกันว่า **จตุรพิธพร** หรือพร ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อีกนัยหนึ่ง พรที่เป็นชุดมี ๕ ข้อบ้าง ก็มีเช่น อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ, อายุ วรรณะ ยศ เกียรติ สุขะ พละ, อายุ วรรณะ สุขะ พละ ยศ เกียรติ สักกะคือสวรรค์ พร้อมทั้ง **อูจาจากุลรนต์** คือ ความมีตระกูลสูง, และชุดที่จะกล่าวถึงต่อไปคือ อายุ วรรณะ สุขะ โภคะ พละ อย่างไรก็ตามพึงทราบว่าคำว่า พร ในที่นี้เป็นการใช้โดยอนุโลมตามความหมายในภาษาไทย ซึ่งเพี้ยนไปแล้วจากความหมายเดิมในภาษาบาลี ในภาษาบาลีเดิม พร หมายถึงผลประโยชน์หรือสิทธิพิเศษที่อนุญาตหรืออำนวยให้ตามที่ยขอ พรที่กล่าวถึง ณ ที่นี้ทั้งหมด ในภาษาบาลีไม่ได้เรียกว่า พร แต่เรียกว่า ฐานะ หรือธรรมที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ (ซึ่งจะบรรลุได้ด้วยกรรมคือการกระทำที่ดีอันเป็นบุญ)^๕

ในที่ตรงนี้ท่านไม่ได้กล่าวถึงพร ๔ ประการ แต่ท่านกล่าวถึงพร ๕ ประการพร้อมความหมายไว้ที่ละข้อว่า อายุ หมายถึงพลังที่หล่อเลี้ยงทรงชีวิตให้สืบทอดอยู่ได้ยาวนาน ได้แก่ อิทธิบาท ๔, วรรณะ หมายถึงความงามเอิบอิม่องใส่น่าเจริญตาเจริญใจ ได้แก่ ศิล, สุขะ หมายถึงความสุข ได้แก่ ฌาน ๔, โภคะ หมายถึงความพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สินและอุปกรณ์ต่างๆ อันอำนวยความสุข ความสะดวกสบาย ได้แก่ อปัมมัญญา หรือพรหมวิหาร ๔, และ พละ หมายถึงกำลังความเข้มแข็งที่ทำให้เข้มแข็งได้แต่กำลังแห่งมารทำให้สามารถดำเนินชีวิตที่ติงามปลอดโปร่งเป็นสุขบำเพ็ญกิจด้วยบริสุทธิ์และเต็มที่ ไม่มีกิเลสหรือความ

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์คอเปอร์ชั่น จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๔๘.

^๒ สัมภาษณ์ พระรัตนะ แก้ว ขาวกัมพูชา เจ้าหน้าที่ศูนย์อาเซียนศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น

^๓ พันตรี ป. หลงสมบูรณ์, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓๕.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙๗.

^๕ อ้างแล้ว.

ทุกข้อใดๆ จะสามารถบีบคั้นครอบงำ ได้แก่ วิมุตติ ความหลุดพ้น หมดสิ้นอาสวะ หรืออรหัตตผล^๖ และเมื่อนำมาประกอบกันเข้าได้ความเข้าใจตรงกันอย่างธรรมดาว่า คำให้พร นั้นเอง และเมื่อกล่าวตามหลักตรรกวิทยา (Logic) ‘คำอวยพร’ นี้ถือว่าเป็นข้อความ (Statement) อันเกิดจากคำ (Wording) ๓ คำ คือ คำว่า คำ อวย และพร ผสมกันเข้าเป็นประโยค (Sentence)^๗ จนก่อให้เกิดความหมายใหม่ (New Meaning) ว่า คำอันประเสริฐที่ก่อให้เกิดความสุขซึ่งเป็นที่ปรารถนาของคนทั้งหลาย

คำอวยพรในคัมภีร์พุทธศาสนา

การเขียนเรื่องคำอวยพรหรือคำให้พรนี้ เห็นว่ามีความจำเป็นต้องกลับไปสู่หลักฐานเดิมและความรู้เดิม ที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาได้แก่พระไตรปิฎกก่อน เพราะเมื่ออธิบายความใหม่ก็ต้องกลับไปศึกษาความเก่าให้เป็นที่รับรู้รับทราบร่วมกัน โดยคำอวยพรอันเป็นความเก่าที่พระสงฆ์นิยมให้อยู่ในปัจจุบันนี้ปรากฏใน ‘ติโรกฺขทกัณฺฑกถา’ ความเดิมว่า

ยถา วาริวหา ปุรา	ปริปุเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติ ฯ
อทาสี เม อกาสี เม	ณฺทิมิตฺตา สขา จ เม
เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา	ปุพฺเพ กตมฺนุสฺสรํ ฯ
.....	
พลญจ ภิกฺขุณฺมณฺุปฺปทินฺนํ	
ตุมฺเหหิ ปุณฺณํ ปสฺสุตํ อนนฺุปกนฺติ ฯ ^๘	

นอกจากติโรกฺขทกัณฺฑกถาแล้วยังปรากฏใน ‘อิโตทินนกถา’ ความเดิมว่า

อุณฺณเต อุทกํ วุฏฺฐิ	ยถา นินฺนํ ปวตฺตติ
เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติ
ยถา วาริวหา ปุรา	ปริปุเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิตฺ ทินฺนํ	เปตานํ อุปกปฺปติ
น หิ ตตฺถ กสฺสึ อตฺถิ	โครฺกฺเขตฺถ น วิชฺชติ
วณฺชิชา ตาทิสึ นตฺถิ	หิรณฺยเณน กยฺยากยํ
อิตฺ ทินฺเนน ยาเปนฺติ	เปตา กาลกตา ตหฺนติ ฯ ^๙

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘.

^๗ อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, *ตรรกวิทยานิพนธ์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑), หน้า ๓๕.

^๘ ติโรกฺขทกัณฺฑกถา (บาลี) ๒๕/๙/๑๑. (ฉบับสยามรัฐ) คือพอบจบ เปตานํ อุปกปฺปติ จะต่อด้วย อทาสี เม อกาสี เม ... ไม่มี อิจฉิตํ ปตฺถิตัง ตุมฺหัง ... ต่อท้ายไปจนจบอย่างในปัจจุบัน

^๙ อิโตทินนกถา (บาลี) ๓๗/๑๑๕๖/๓๗๗. (ฉบับสยามรัฐ) คือพอบจบ เปตานํ อุปกปฺปติ จะต่อด้วย น หิ ตตฺถ กสฺสึ อตฺถิ ... ไม่มี อิจฉิตํ ปตฺถิตัง ตุมฺหัง ... ต่อท้ายไปจนจบอย่างในปัจจุบัน

อีกแห่งหนึ่ง คำอวยพรทั้งที่เป็นภาษาบาลีและคำแปลภาษาไทยที่นิยมนำมาต่อท้ายคำอวยพรมากที่สุด คำอวยพรนั้นปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ความว่า

อภิวาทนสลิสส นิจจํ

วุฑฒาปจายโน

จตตารโธ ธมมา วฑฒนติ

อายุ วณฺณโส สุขํ พลํ ฯ^{๑๐}

คำอวยพรหรือคำให้พรที่กล่าวมาข้างบนสื่อความเข้าใจได้ว่า ความเก่าไม่เหมือนกับที่สังคมพุทธไทยนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหากนำความใหม่ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไปเทียบกับความเก่าจะพบว่า ความใหม่มีลักษณะตัดต่อให้เป็นไปตามลำดับการอวยพรของพระสงฆ์ ซึ่งคำอวยพรทั้งความเก่าและความใหม่จะอยู่ในรูปของคาถาภาษาบาลีเช่นกัน ต่างแต่ปัจจุบันจะจัดลำดับใหม่และบางวัดหรือบางสำนักนิยมแปลเพื่อประกอบความเข้าใจแก่ผู้ศึกษาและผู้ทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างคำอวยพรจากหนังสือสวดมนต์แปลฉบับวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยจัดเรียงเป็นกถาตามลำดับ คือ

อนุโมทนารัมภกถา

ยะถา วาริระหา ปุรา

ปะริปุเรนติ สาครํ

เอวะเมวะ อิตฺโต ทินนัง

เปตานัง อูปะกัปปะติ

อิจฺฉิตํ ปัตติตัง ตุมหัง

ชิปปะเมวะ สะมิชชะตุ

สัพเพ ปุเรนตุ สังกัปปา

จันโท ปณฺณะระโส ยะถา

มะณฺโฬติระโส ยถา ฯ

สามัญญานุโมทนาภกถา

สัพพิตฺติโย วิวัชชันตุ

สัพพะโรโค วินัสสะตุ

มา เต ภาวัตวันตะราโย

สุชี ฑิฆายุกะ ภาวะ

อะภิวาทะนะสลิสสะ

นิจจัง วุฑฒาปจายโน

จตตารโธ ธมมา วฑฒนติ

อายุ วณฺณโส สุขัง พลัง ฯ

ภาวะตุ สัพพะมังคะลัง

รักขันตุ สัพพะเทวะตา

สัพพะพุทธานุภาวนะ

สัพพะธัมมานุภาวนะ

สัพพะสังฆานุภาวนะ

สะทา โสตถิ ภาวันตุ เต ฯ^{๑๑}

^{๑๐} มหามกุฏราชวิทยาลัย, **ธัมมปัทมฐกถา จตุตถโก ภาโค**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๖. ได้มีการนำมาต่อท้าย ‘คำอนุโมทนา’ อย่างลงตัวดังเช่นในปัจจุบัน (ดูหน้า ๕)

^{๑๑} วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, **หนังสือสวดมนต์แปล**, (กรุงเทพมหานคร : ไสภณการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๘-๑๗๙.

แปลอย่างย่อพอได้ความว่า ขออิฏฐผลที่ท่านปรารถนาแล้วตั้งใจแล้ว จงสำเร็จโดยพลัน เหมือนพระจันทร์ในวันเพ็ญ เหมือนแก้วมณีอันสว่างไสวควรยินดี ขอความจัญไรทั้งปวงจงบาราบไป โรคภัยไข้เจ็บของท่านจงหายไป ขออันตรายอย่ามีแก่ท่าน จงมีความสุข มีอายุยืนยาวนาน พรสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พลัง เจริญแก่บุคคลผู้มีปกติไหว้กราบ มีปกติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่อยู่เสมอ ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่าน ขอเหล่าเทวดาจงรักษาท่าน ด้วยอำนาจพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอความสุขสวัสดิ์จงมีแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญฯ หลังจากพระสงฆ์สวดให้พรจบลงแล้ว ผู้ไปทำบุญในวันนั้นทุกคน จะเปล่งวาจาพร้อมๆ กันโดยไม่ได้นัดหมาย ๓ ครั้งว่า สาธุ สาธุ สาธุ นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมก้มลงกราบ รับน้ำพุทมนต์จากพระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี แล้วเดินกลับบ้านอย่างมีความสุข

ตัวอย่างคำอวยพร

ตัวอย่างคำอวยพรในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งหมายนำเสนอตัวอย่างใน ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมการทำบุญหรือการบำเพ็ญกุศล และกิจกรรมการประชุมวิชาการหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั่วไป ซึ่งจะมีความเป็นเฉพาะของแต่ละกิจกรรม

(๑) กิจกรรมการทำบุญหรือการบำเพ็ญกุศล

การทำบุญหรือการบำเพ็ญบุญกุศลก็เรียก ซึ่งมีทั้งการทำบุญแบบอุทิศเฉพาะเจาะจง การทำบุญแบบทั่วๆ ไป มีทำบุญทอดผ้าป่า ทำบุญถวายสังฆทาน เป็นต้น หรือทำบุญตามกาลเวลาที่กำหนดมีบุญกฐิน เป็นต้น ในบทความนี้ขอยกตัวอย่างคำอวยพรของพระเดชพระคุณพระธรรมธีรราชฆาตุมณี (โชดก ญาณสิทธิ, ป.ธ.๙) พระอุปัชฌาย์ของผู้เขียนไว้ประกอบการศึกษา ดังนี้

อิทฺ เม ปุณฺณํ นิพพานสส ปจฺจโย โหตุ สฺสทินฺนํ วต เม ทานํ อาสวกฺขยวทฺ โหตุ อิทฺ เม ปุณฺณภาคํ สพฺพสตุตฺตานํ เหมิ.

ขอกุศลผลบุญนี้ จงเป็นปัจจัยให้ข้าพเจ้าได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน อามิสทานและธรรมทาน ทั้ง ๒ ประการนี้ ข้าพเจ้าได้ถวายไว้ดีแล้ว ขอจงเป็นปัจจัยอันแก่กล้าให้ข้าพเจ้าได้สิ้นอาสวกิเลส

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนบุญนี้ให้แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ท่านผู้มีพระคุณท่านผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน เจ้ากรรมนายเวร สมเด็จพระราชาธิบดีผู้สถาปนาวัดมหาธาตุฯ ภูตผีปีศาจ เทพบุตร เทพธิดา ต่างๆ ทุกองค์ ทั้งภูมิเทวดา รุกขเทวดา อากาศเทวดา ตลอดจนท้าวโลกบาลทั้ง ๔ ท้าวสักกเทวราช ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พร้อมทั้งบริษัทบริวาร ขอจงได้อนุโมทนาสาธุการในส่วนบุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมานี้ สัตว์ทั้งหลายที่ถึงทุกข์ ขอพ้นจากทุกข์ สัตว์ทั้งหลายที่ถึงสุข ขอจงได้รับความสุขยิ่งขึ้นไป ด้วยกันทุกท่านเทอญ^{๑๒}

^{๑๒} พระธรรมธีรราชฆาตุมณี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙), พระมัลลย์ ลงไปโปรดสัตว์นรก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ, ๒๕๕๓), หน้า คำนำ.

(๒) กิจกรรมการประชุมวิชาการหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั่วไป

เมื่อมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาหรือการประชุมวิชาการของวัดหรือมหาวิทยาลัย สิ่งหนึ่งที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ คือ หลังจากประธานในที่ประชุมแห่งนั้นกล่าวเปิดงานเรียบร้อยแล้วจะนิมทูลกล่าวคำอวยพรให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ดังนั้น ในบทความนี้จึงขอยกตัวอย่างคำอวยพรของผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฝ่ายบรรพชิต จำนวน ๒ รูป ความว่า

รัตนัตยานุภาเวน ด้วยอำนาจแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลพิภพ จงอำนวยการอวยพร อภิบาล คัมภีรครอง รักษา ท่านครูอาจารย์จากวิทยาเขตต่างๆ ที่เข้าร่วมประชุมในวันนี้ ขอให้ทุกท่านมีแต่ความสุขกายสบายใจ มีความปลอดภัยในการเดินทางกลับยังภูมิลำเนาของท่าน มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้วยดี นึกคิดสิ่งหนึ่งประการใดที่เป็นไปด้วยชอบประกอบด้วยธรรมแล้ว ขอสิ่งนั้นจงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ จงพลันสำเร็จ แก่ทุกท่านในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อเทอญ^{๑๓}

ขออานุภาพแห่งคุณพระรัตนตรัย และอานุภาพของหลวงพ่อบุญพระพุทฺธพระลับ จงมารวมกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลปัจจัย อำนวยการให้ทุกท่านผู้มาประชุมกันในวันนี้ ประสบแต่ความสุข ความเจริญ งามยิ่งไพบูลย์ยิ่งขึ้นไป ในร่มธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปราศจากทุกข์ โศก โรคภัย อุบัติอันตรายทั้งปวง เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ปราศรณาสึงหนึ่งประการใดที่ชอบประกอบด้วยธรรม ให้ความปราศรณาสึงเหล่านั้นจงพลันสำเร็จ สมดังมโนระมุงมาตปราศรณาทูทุกประการเทอญ^{๑๔}

คำจบและกิจอันควรทำระหว่างพระสงฆ์ให้คำอวยพร

คำจบสุดท้ายและกิจอันควรทำระหว่างพระสงฆ์ให้คำอวยพรนี้ มีสาระสำคัญที่ประสงค์จะนำเสนอ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. หลังจากที่พระสงฆ์อวยพรหรือให้พรแก่ทำบุญต่างๆ หรือกิจกรรมอันดีงาม (กุศล) จบลงอย่างถึงที่สุดแล้ว นั่นคือไม่มีคำอวยพรใดๆ อีก คณะญาติโยมผู้ทำบุญหรือคณะผู้ทำกิจกรรมนิมทูลกล่าวเรียกว่า คำจบ คำนั้นคือคำว่า สาธุ มี ๒ นัยคือ (๑) สาธุ แปลว่า อันว่า (อ.) ดีละ ดีแล้ว ถูกละ เห็นด้วย และ (๒) สาธุ อาจารย์รุ่นเก่า (ปูราณจารย์) ท่านผูกเป็นรูปวิเคราะห์ว่า ตุมเหติ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ปตฺถนา สาธุ โหตุ แปลว่า ความปราศรณาสึงที่ท่านต้องการแล้ว ประสงค์แล้ว จงสำเร็จเถิด และท่านได้ยอให้สั้นเข้าไปอีก ได้แก่คำว่า เอวโหตุ แปลเต็มสูตรเหมือนสาธุว่า ความปราศรณาสึงที่ท่านต้องการแล้ว ปราศรณาสึงแล้ว

^{๑๓} พระศรีคัมภีรญาณ, ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธานกล่าวเปิดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการ วังน้อย พระนครศรีอยุธยา

^{๑๔} พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

จึงสำเร็จเกิด ส่วนที่เป็นหลักวิชาการทางภาษาบาลีท่านประพันธ์ไว้ว่า สาทถปรมตถิ สาธะติติ สาธุ^{๑๕} หากกล่าวเฉพาะคำว่า เอว โหตุ ท่านกล่าวเป็นนัยเชิงยกย่องว่า คำนี้เป็นคาถาของพระปัจเจกพุทธเจ้าเลยนะ ครูบาอาจารย์ท่านกล่าวอย่างนั้น และมีคาถาอีกบทหนึ่งคือ ‘เนกาสิ ลกเต สุขิ ท่านแปลว่า กินคนเดียวไม่อิ่ม กินคนเดียวไม่มีความสุข’ ซึ่งถือว่าเป็นคาถาของพระปัจเจกพุทธเจ้า (ไม่เกี่ยวกับสาธุ แต่แทรกมาเป็นการเตือนความทรงจำ) ดังนั้น จึงเป็นอันเข้าใจตรงกันว่าคำว่า สาธุ เป็นคำจบ (คำส่งท้าย-นิคมวจนะ) ที่นิยมใช้ในกิจกรรมทางพุทธศาสนาและกิจกรรมอันดีงามแทบทุกกรณีในสังคมไทยพุทธ ด้วยดีเสมอมา

๒. หลังจากเอ่ยคำว่า สาธุ พร้อมกับยกมือจรดศีรษะแล้ว กิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะการทำบุญอุทิศจะต้องมี ‘การกรวดน้ำ’ ส่วนการทำบุญอย่างอื่นอาจจะกรวด (น้ำ) แห้งก็ได้ แต่การทำบุญอุทิศเจ้าภาพจะต้องกรวดน้ำ หากไม่กรวดน้ำจะถือว่าการทำบุญอุทิศในวันนั้นไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีเรื่องเล่าในพุทธประวัติตอนหนึ่งว่า ช่วงเวลาสำคัญก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้อนัตตธรรมมาสัมโพธิญาณ ขณะเจริญวิปัสสนาประทับอยู่ใต้ต้นโพธิ์ ก่อนการตรัสรู้พระยามารซื้อพระวัสสวดีมาร ได้ยกไพร่พลมารร้ายทั้งหลายมารวิเจ้ายายสิทธิ์ตะถะ เพื่อขัดขวางไม่ให้บรรลุธรรมมาสัมโพธิญาณได้

ตอนนี้แหละที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ยกอ้อผลบุญและกุศลในชาติภพต่างๆ ที่ได้สะสมเป็นบุญบารมีมาแล้วแล้วพระองค์ท่านก็เอื้อมมือลงสัมผัสที่พื้นแผ่นดิน ตรัสอัญเชิญพระแม่ธรณีผู้รู้เห็นในการบำเพ็ญกุศลทุกชาติภพของพระองค์ขึ้นมาเป็นพยานปากเอก เมื่อพระแม่ธรณีปรากฏพระวรกายขึ้นได้บิตเอา ‘น้ำ’ ออกจากมวยพระเกศอย่างมากมายมหาศาลจนท่วมทันหม่อมารทั้งหลายแตกพ่ายไปกับสายน้ำ เจ้าชายสิทธัตถะจึงเจริญวิปัสสนาต่อไปอย่างปลอดภัยไร้กังวลจนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในค่ำคืนวันนั้นนั่นเอง^{๑๖} เรื่องเล่าที่กล่าวมาได้กลายเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ชาวพุทธไทยได้ยึดเอาเป็นตัวอย่างหลังจากทำบุญต่างๆ จบลงแล้ว จะต้องประกอบกิจกรรมหนึ่งคือ**การกรวดน้ำ** เพื่อเป็นการฝากผลบุญกุศลไว้กับพระแม่ธรณีตามอย่างพระพุทธองค์ และได้ถือปฏิบัติสืบๆ กันมาจนถึงทุกวันนี้

วิเคราะห์คำอวยพรบนฐานคิดกรรมนิยามกับสังคมนิยม

หลังจากมีความรู้เกี่ยวกับคำอวยพรตามประเด็นต่างๆ พร้อมกรณีตัวอย่างตามที่กล่าวแล้ว ลำดับต่อไปจึงได้วิเคราะห์คำอวยพรบนฐานคิดของกรรมนิยามและสังคมนิยม โดยแยกวิเคราะห์ออกเป็น ๒ ประการ คือ

^{๑๕} หลวงพ่อพระมหานิยม อุตฺตโม อาจารย์ใหญ่แผนกบาลี สำนักเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และ พันตรี ป. หลงสมบูรณ์, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, หน้า ๔๖๙.

^{๑๖} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙), **พระมาลัย ลงไปโปรดสัตว์นรก**, หน้า ๒๐๖.

คำอวยพร : บณฐานคิดของกรรมนิยาม (the laws of karma)

หากกลับไปศึกษาเนื้อหาอันเป็นความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของคำอวยพรข้างบน ทั้งในติโรกฐกัณทกถาและในอิโตทินนกถาแล้ว มีความเห็นว่าเนื้อหาของกถาทั้งสองสามารถสรุปลงใน ‘อนุโมทนารัมภกถา’ (คำกล่าวปรารภการอนุโมทนา) โดยเริ่มตั้งแต่ ยะธา วาวิระหา ปุรา ...มะณิโชติระโส ยะธา ซึ่งไม่ใช่ประเด็นที่ผู้เขียนประสงค์จะนำเสนอในบทความนี้ สิ่งที่ประสงค์จะนำเสนอในที่นี้ได้แก่ คำอวยพรในส่วนสามัญญานูโมทนากถา (คำกล่าวอนุโมทนาอย่างธรรมดาหรืออย่างสามัญ) และคำอวยพรในกิจกรรมทางพุทธศาสนาและการประชุมวิชาการต่างๆ ตามที่ยกเป็นกรณีตัวอย่างแล้วนั้น

ดังนั้น ในลำดับต่อไปนี้จะได้พิจารณาคำอวยพรในส่วนสามัญญานูโมทนากถาเป็นสำคัญ โดยเริ่มพิจารณาไปยังข้อความว่า ‘ขออิฏฐผลที่ท่านปรารภมาแล้วตั้งใจแล้ว จงสำเร็จโดยพลัน’ ในข้อความดังกล่าวมีอยู่คำหนึ่งคือคำว่า ขอ เป็นคำขึ้นต้นของข้อความสำคัญนี้ ซึ่งคำนี้เป็นคำพูดของผู้อวยพรหรือผู้ให้พรเป็นคนพูด แต่หากกล่าวคำนี้ตามหลักไวยากรณ์บาลีแล้วเป็นคำร้องขอมืออยู่ด้วยกันจำนวน ๓ คำ คือคำว่า ขอ ขอเถิด ขอจง^{๑๓} ซึ่งคำร้องขอทั้ง ๓ คำนี้ไม่มีผลอะไรหากร้องขอแล้วคนผู้ถูกร้องขอไม่ได้ให้ตามคำร้องขอนั้น ขอกลับไปยังประเด็นที่กำลังพูดคุยกันนั้นคือคำว่า ขอ อีกครั้ง จะเห็นว่าคำอวยพรทั้งหมดจะมีคำนี้จำนวน ๔-๕ คำ และอีกคำหนึ่งที่มากับคำว่า ขอ คือคำว่า จง ซึ่งมีนัยเดียวกับคำว่า ขอ นั่นเอง

ประเด็นของคำที่กำลังพิจารณาอยู่ในขณะนี้คือคำว่า ขอ เป็นคำที่สื่อความเข้าใจว่าได้มีการกระทำความดี (กุศลกรรม) อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเมื่อว่าตามหลักการของพุทธศาสนาย่อมมีผลเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แม้จะมีคำร้องขอหรือไม่ก็ตาม เพราะพระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงเป็นกลางๆ ไว้ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่ามันมองด้วยสายตามนุษย์เรียกว่า กฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่า กำหนดอันแน่นอน ทำนองหรือแนวทางที่แน่นอน หรือความเป็นไปอันเป็นระเบียบแน่นอน เพราะปรากฏให้เห็นว่า เมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้นๆ แล้ว ก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้นๆ แน่นนอน^{๑๔}

ความละเอียดเกี่ยวกับนิยามได้ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอรรถกถา โดยพระอรรถกถาจารย์ได้แสดงแจกแจงนิยาม (กฎธรรมชาติ) ไว้ ๕ อย่าง คือ อุตุนิยาม พินิยาม จิตตนิยาม กรรมนิยาม และธรรมนิยาม^{๑๕} ซึ่งเมื่อกล่าวเฉพาะกรรมนิยาม หมายถึงกฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ได้แก่ กระบวนการ

^{๑๓} พระมหานิยาม อุตตโม, **หลักสูตรย่อบาลีไวยากรณ์**, (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๔๒.

^{๑๔} เฉพาะคำว่า นิยาม คูใน พันตรี ป. หลงสมบุญ, **พจนานุกรม มคอ-ไทย**, หน้า ๓๙๖. ส่วนการนำนิยามมาใช้ได้อย่างเหมาะสมดูใน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๒.

^{๑๕} ที่.อ. ๒/๓๔.

ก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะเจาะจงลงไปอีกว่า กระบวนการแห่งเจตน์จำนงหรือความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ต่างๆ พร้อมทั้งผลที่สืบเนื่องออกไปอันสอดคล้องกัน เช่น ทำกรรมดีมีผลดี ทำกรรมชั่ว มีผลชั่ว เป็นต้น เมื่อมองในแง่ของมนุษย์ ธรรมเนียมถือว่าเป็นกฎสำคัญที่สุด เพราะเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้แสกสรปรุงแต่งกรรม และกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิต โชคชะตาของมนุษย์ ถ้าแบ่งขอบเขตอำนาจในโลกตามอย่างที่คนปัจจุบันนิยม คือ แบ่งเป็นเขตแดนหรือวิสัยของธรรมชาติ จะเห็นว่ากรรมนิยามเป็นเขตแดนของมนุษย์ ส่วนกฎหรือนิยามข้ออื่นๆ ทั้งหมดเป็นเขตแดนของธรรมชาติ มนุษย์เกิดจากธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในเขตแดนกรรมนิยามนั้น สาระหรือตัวแท้ของกรรมคือเจตนาหรือเจตน์จำนง ธรรมเนียมเป็นวิสัยของมนุษย์ เป็นขอบเขตที่มนุษย์มีอำนาจปรุงแต่งควบคุมเสกสรรบันดาล ดังนั้น มนุษย์จึงใช้เจตน์จำนงหรือเจตนาเป็นเครื่องกำหนดการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และพร้อมกับที่มนุษย์ปฏิบัติต่อผู้อื่นและสิ่งอื่น^{๒๐}

ข้อความที่กล่าวมาข้างบนเป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกรรมนิยาม และเมื่อนำแนวคิดเรื่องกรรมนิยามไปอธิบายคำอวยพรทั้งหมดแล้ว ช่วยทำให้เข้าใจกระจ่างขึ้นว่า แท้ที่จริงแล้วการกล่าวคำอวยพรเป็นพฤติกรรมทางวาจา (verbal behavior) อย่างหนึ่งของมนุษย์ เหมือนกับพฤติกรรมทางกาย (bodily behavior) ที่มนุษย์ได้แสดงออกต่อมนุษย์ด้วยกัน ส่วนจะสำเร็จผล (อิทธิพล) มากน้อยแค่ไหนอย่างไรนั้น ขึ้นกับเจตนา (intention) หรือภาษาสมัยใหม่เรียกว่า เจตน์จำนง (will) ที่มีอยู่ภายในจิตใจของผู้กล่าวคำอวยพรเป็นที่ตั้ง ซึ่งเรื่องการอวยพรจะสำเร็จผลหรือไม่นั้น หลวงพ่อกิตติวุฑโฒ ผู้อำนวยการจิตตภาวันวิทยาลัย กล่าวไว้อย่างน่าฟังว่า พรนี้สำเร็จผลได้ด้วยใจเท่านั้น^{๒๑} โดยมีคำอธิบายต่อว่าการอวยพรจะสำเร็จผลนั้นผู้ให้จะต้องให้ด้วยตั้งใจจริง คือใจประกอบด้วยเจตนาที่ปรารถนาดีจะให้อย่างสุดหัวใจ โดยมีคำสำคัญคือ ‘ด้วยใจ ด้วยตั้งใจจริง และอย่างสุดหัวใจ’ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่าเจตนาหรือเจตน์จำนงตามที่กล่าวแล้ว เพราะคำทั้ง ๒ นี้เป็นตัวนำ ตัวบังคับ และกำหนดทิศทางแห่งการกระทำทั้งหมดของมนุษย์เป็นตัวการหรือเป็นแกนนำในการริเริ่ม ปรุงแต่ง สร้างสรรค์ทุกอย่าง จึงเป็นตัวแท้ของกรรม สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ เจตยิตวา กัมมํ กโรติ กาเยน วาจาเยน มนสา^{๒๒} แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เจตนานั่นเอง เราเรียกว่า กรรม บุคคลจงใจแล้ว จึงกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ^{๒๓} เมื่อเจตนาเป็นเหตุให้มนุษย์กระทำการสิ่งต่างๆ เจตนาหรือเจตน์จำนงนั้นแหละปรุงแต่งตัวของเขาเอง ปรุงแต่ง

^{๒๐} เก็บความจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า ๑๕๓-๑๕๕.

^{๒๑} หลวงพ่อกิตติวุฑโฒ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ผู้อำนวยการจิตตภาวันวิทยาลัย อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี

^{๒๒} อภ.ฉก. (บาลี) ๓๗/๑๒๘๑/๔๒๒. (ฉบับสยามรัฐ)

^{๒๓} อภ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๖๓. คำอธิบายใน พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า ๑๕๗.

บุคลิกภาพและวิถีชีวิตหรือชะตากรรมของเขาไปด้วย อีกทั้งเป็นแกนนำในการปรุแต่งชีวิตตนเองของมนุษย์แต่ละคน เป็นเครื่องชี้กำหนดแนวทางสังคม และผลงานสร้างสรรค์ทำลายของมนุษย์ ดังนั้น พุทธศาสนาจึงสอนเน้นถึงความสำคัญของกรรมเป็นอย่างมาก ดังพุทธพจน์ที่คุ้นกันดีว่า กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก กมฺมฺนา วตฺตตี ปชา และ กมฺมฺนิพฺพณฺนา สตฺตา แปลว่า โลกเป็นไปตาม (หรือโลกเป็นไปเพราะกรรม ชาวประชาเป็นไปตาม และสัตว์ทั้งหมดผูกพันด้วยกรรม)^{๒๔} ซึ่งสามารถอธิบายคำว่า โลก ในที่นี้ท่านหมายเอาโลกคือ หมู่สัตว์ ได้แก่ ชาวโลกหรือสัตว์โลก ถ้าพูดอย่างภาษาศาสตร์ใหม่ก็คล้ายกับว่า ‘กรรมชี้นำสังคมหรือกรรมกำหนดชี้นำสังคม’ นั่นเอง อาจพูดในอีกแง่หนึ่งว่า กรรณิยามเป็นเพียงกฎย่อยอย่างหนึ่งของธรรมชาติ แต่เป็นกฎที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์

เพราะฉะนั้น คำอวยพรของผู้ให้พรแม้จะกล่าวด้วยถ้อยคำอันสละสลวยสวยงามหรือไพเราะ เพราะพริ้งขนาดใดก็ตาม แต่หากเป็นถ้อยคำที่ปราศจากเจตนาดีปรารถนาดีอย่างแท้จริงที่พรั่งพลูออกมาจากภายในเสียแล้ว ผลอันเรียกว่าความสำเร็จ ความสุข ความเจริญรุ่งเรือง หรือความอยู่รอดปลอดภัยในชีวิตของผู้รับพร คงเป็นสิ่งที่ยากยิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้เพราะขาดแรงส่งอันทรงพลังจากภายในคือ...**เจตนา** ที่จะส่งต่อไปยังผู้รับพร เมื่อแรงส่งไม่มาบรรจบกันหรือไม่ถึงกัน อิทธิพลที่ตั้งไว้แล้วปรารถนาแล้วจะสำเร็จผลได้อย่างไร ?

คำอวยพร : บนฐานคิดของสังคมนิยม (social determination)

คำอวยพรกับสังคมนิยมเป็นประเด็นที่ต่อเนื่องจากกรรณิยาม หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือเรื่องสังคมนิยมเป็นเรื่องที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับเรื่องกรรณิยามเพราะจากประสบการณ์ที่คอยสังเกตพฤติกรรม การกระทำ และการแสดงออกของคนในสังคมไทยปัจจุบัน มีประเด็นให้ครุ่นคิดในใจว่า การให้พรหรือการอำนวยการ (คำอวยพร) ของชาวพุทธไทยทุกวันนี้ดูเหมือนว่าจะเป็นไปตามสังคมนิยม หมายถึงกฎที่มนุษย์กำหนดหรือวางกันขึ้นเป็นข้อตกลงร่วมกัน เพื่อควบคุมความประพฤติในหมู่มนุษย์ด้วยกันเองให้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก หรือให้การมีชีวิต การใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิตให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน กฎเกณฑ์ของสังคมนี (สังคมนิยม) เป็นเรื่องการปรุแต่งของมนุษย์ จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากกรรมและขึ้นต่อกรรณิยามด้วย^{๒๕}

ความหมายและคำอธิบายที่กล่าวมาข้างต้น มีค่าสำคัญที่ควรแก่การศึกษาในที่นี้ได้แก่คำว่า ‘พฤติกรรม การกระทำ และการแสดงออก’ ซึ่งไปมีส่วนสัมพันธ์กับการให้คำอวยพรจนส่งถึงการมีชีวิต การใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยพุทธปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะหลังจากประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสังคม สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือการให้

^{๒๔} พุ.สุ. (บาลี) ๓๗/๑๗๐๐/๕๗๙.

^{๒๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ), หน้า ๑๕๖.

คำอวยพรต่อกัน หากกล่าวเฉพาะพฤติกรรม การกระทำ และการแสดงออกของคนในสังคม พอจะยกตัวอย่างประกอบเพื่อการพิจารณาร่วมกัน ได้แก่ การแจกซองผ้าป่า ซองกุญเงิน และหรือซองอย่างอื่นที่เป็นเครื่องหมายความเข้าใจได้อย่างสวยงามว่า ซองบุญ หรือ ฎีกาบอกบุญ อาจจะเป็นซองบุญของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนที่ทำงาน ผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา หรือแม้แต่ของคนที่ไม่เคยรู้จัก พร้อมมีตราประทับข้างซองว่าหากนำเงินใส่ในซองบุญแล้วกรุณาส่งคืนที่ใครเป็นต้น จากนั้นผู้ได้รับซองบุญก็จะนำไปทำบุญตามเจ้าของซองบุญ พอไปถึงทั้งผู้ให้ซองบุญและผู้รับซองบุญต่างกล่าวว่า สาธุ สาธุ สาธุ ขอให้ได้บุญหลายๆ เต๋อ ขอขอบคุณ เฮตบุญนากัน อยู่ดีมีแฮ้งน้อ ฯลฯ และหรืออีกหลายคำอวยพรที่มอบให้แก่กัน ซึ่งเป็นภาพที่น่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง

ภาพของการมีชีวิต การใช้ชีวิต และการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการทำบุญของชาวพุทธไทยข้างต้น เป็นภาพที่เราสามารถพบเห็นการทำความดีหรือทำดี (กุศลกรรม) ทางกายกับทางวาจา ซึ่งเป็นภาพที่เกิดขึ้นจากการกำหนดของสังคม (สังคมนิยม) เป็นการแสดงออกทางกายทางวาจาที่ดูดีสวยงามและประทับใจแก่ผู้พบเห็นเป็นยิ่งนักจนคนส่วนใหญ่เข้าใจว่านี่คือความสมบูรณ์ของการทำบุญแล้ว จึงพากันยึดถือปฏิบัติตามๆ กันมา จนทุกวันนี้ อันเป็นการทำดีทางกายทางวาจา (กายกรรมและวจีกรรม) เท่านั้น แต่เมื่อก้าวตามหลักการทางพุทธศาสนากลับพบว่า การทำบุญที่จะเป็นบุญอย่างแท้จริงจะต้องมีมโนกรรมเป็นส่วนประกอบอยู่ภายในจิตใจ เพราะในบรรดากรรม ๓ อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ท่านกล่าววามโนกรรมสำคัญที่สุดและมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ดังพุทธพจน์ว่า ตปัสสี บรรดากรรม ๓ อย่างนี้ที่เราจำแนกไว้แล้วอย่างนี้ แสดงความแตกต่างกันแล้วอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำบาปกรรม หาบัญญัติกายกรรมอย่างนั้นไม่ หาบัญญัติวจีกรรมอย่างนั้นไม่^{๒๖}

เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุดเหตุผลเพราะเป็นจุดเริ่มต้น คนคิดก่อนแล้วจึงพูดจึงกระทำ คือจึงแสดงออกทางกายทางวาจา ดังนั้น กายกรรมและวจีกรรมจึงแสดงออกมาจากมโนกรรมนั่นเอง และที่ว่า มีผลรุนแรงกว้างขวางที่สุดนั้น เพราะเหตุวามโนกรรมรวมถึงความเชื่อถือ ความเห็น ทฤษฎี แนวความคิด และค่านิยมต่างๆ ที่เรียกว่า ทิฐิ และทิฐินี้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การกระทำ และการแสดงออกทั่วๆ ไปของบุคคล ความเป็นไปในชีวิตของบุคคลและคติของสังคมทั้งหมด เมื่อเชื่อ เมื่อเห็น หรือเมื่อนิยมอย่างไร ต่างพากันเชื่อ พุดจาสั่งสอน ชักชวนกัน และทำกรรมต่างๆ ไปตามที่เชื่อที่เห็นที่นิยมอย่างนั้น ถ้าเป็นสัมมาทิฐิ การดำริ การพุดจาและชักชวนทำกรรมต่างๆ จะดำเนินไปในทางถูกเป็นสัมมาไปด้วย แต่ถ้าเป็นมิจฉาทิฐิ การดำริ การพุดจาและชักชวนทำกรรมต่างๆ จะดำเนินไปในทางผิดเป็นมิจฉาไปด้วย หากนำเรื่องการให้คำอวยพรไปมองผ่านหลักการทางพุทธศาสนาที่กล่าวมา ขวนให้ลุ่มคิดได้ว่า การให้คำอวยพรหรือการกล่าวคำอวยพรต่อกันนั้น เป็นเพียงการกระทำทางกายกับทางวาจาเท่านั้น แต่ไม่

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๔/๕๖.

สามารถรับรู้ถึงมโนกรรมที่แอบซ่อนอยู่ในจิตใจว่ามีสภาพเป็นกุศลหรืออกุศล หรือเป็นเพียงภาพมายา ที่เสแสร้งแกล้งทำให้ปรากฏทางกายที่ดูดีและทางวาจาที่ไพเราะเพราะพริ้งเท่านั้น เพราะหากเป็นอย่างนั้น คำอวยพรนั้นก็จะขาดพลังที่จะสร้างสรรค์อิทธิพลออกมาเป็นความสำเร็จ ความสุข ความมั่งมีศรีสุข และความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตได้อย่างเต็มบริบูรณ์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คำอวยพรนั้นเป็นสักแต่ว่า (มตต-วาจา) เป็นคำอวยพรที่พริ้งพลูออกจากปากของผู้ให้พรแล้วก็แล้วกันไป โดยผู้ให้พรหรือผู้ให้คำอวยพร ไม่มีใจที่จะให้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะไม่เป็นไปตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาในข้อที่ว่า

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือ ทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ ลากเกวียนไป ฉะนั้น ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตาม เขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น^{๒๗}

คำสอนเรื่องใจ (มโน) ในอรรถกถาธรรมบทบพนี้แสดงความจริงอย่างตรงไปตรงมาว่า ธรรมหรือ สิ่งทั้งหลายโดยเฉพาะคนหรือมนุษย์ผู้มีชีวิตและมีใจ ที่เป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้มีการกระทำต่างๆ ออกไป ตามเหตุปัจจัยของแต่ละคน หากนำหลักธรรมนี้ไปอธิบายการให้คำอวยพรซึ่งพอจะช่วยให้ได้ความเข้าใจ ว่า ในขณะที่เรามอบของขวัญเรามอบด้วยความพอใจดีหรือไม่? มอบเพราะเห็นแก่หน้าหรือมอบอย่าง เสียมิได้ที่มีต่อญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชา หัวใจเราผู้มอบมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ในการทำบุญมากน้อยแค่ไหน และในขณะที่ผู้ให้พรมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่มากน้อย แค่ไหนเช่นกัน หากต่างฝ่ายต่างมีใจสักแต่ว่าทำไปก็ให้แล้วกันไป และคนให้พรก็มีใจสักแต่ว่าให้พรไป อย่างนั้น อิทธิพลจะสำเร็จผลเป็นความสุข ความเจริญ ความมั่งมีศรีสุข ความรุ่งเรืองจักเกิดมีอย่างเต็ม บริบูรณ์ได้อย่างไร? อีกทั้งภาพที่เคยเห็นจนคุ้นตาคือภาพแห่งการมอบของขวัญพร้อมกับให้คำอวยพร ซึ่งเป็นภาพทางกายที่สวยงามสุภาพอ่อนโยนและคำพูดคำจาที่แสนจะไพเราะเพราะพริ้งต่อกัน แต่ภาพ แห่งการทำบุญอย่างนั้นตั้งอยู่บนฐานของ ‘สังคมนิยม’ คือเป็นการทำบุญให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนด เพียงเท่านั้น ผู้เขียนขอฝากเป็นคำถามทิ้งท้ายบทความนี้ว่า ชาวพุทธไทยในสมัยปัจจุบันควรและพึง พิจารณา ตรึกตรอง ใครควรรู้เรื่องนี้อย่างไร? จึงจะมีความสุขตามควรแก่วิถีชีวิตที่ดั่งมดตลอดไปในโลก สมัยใหม่นี้

บทสรุป

คำอวยพรเป็นกลุ่มคำที่มาจาก ๓ ภาษา คือคำว่า คำ เป็นภาษาไทย อวยเป็นภาษาเขมรแปลว่า ให้ และ พร เป็นคำแผลงมาจากภาษาบาลีว่า วร เมื่อประกอบกันเข้าได้ก่อเกิดข้อความใหม่ซึ่งมีความหมาย

^{๒๗} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑-๒/๒๓-๒๔.

เหมือนข้อความว่า คำให้พร ทั้ง ๒ ข้อความนี้ปรากฏในติโรกฐาทกัณทกถา อโธทินนถา และในอรรถกถา ซึ่งในพระไตรปิฎกจะมีข้อความหลักเหมือนกันคือ ยถา วิวหา ปุรา ... เปตานํ อุปกปปติ แต่กาลต่อมา มีการตัดต่อแต่งเพิ่มให้มีความสมนัย โดยแบ่งออกเป็น ๒ กถา คือ อนุโมทนาธรรมกถาและสามัญญาน-โมทนากถา มีบทจบหรือบทปลงลงที่ ‘ความสวัสดิ’ แต่เป็นความสวัสดิที่เกิดจากอำนาจพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสำคัญ และคำอวยพรนี้เรียกตามภาษาสามัญทางพุทธศาสนาว่า คำอนุโมทนาของพระสงฆ์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนา เช่น บุญอุทิศ บุญผ้าป่า ฯลฯ หลังจากพระสงฆ์กล่าวอนุโมทนาหรือให้พรจบลงแล้ว ชาวพุทธไทยจะนิยมเปล่งคำหนึ่งออกมาพร้อมๆ กันว่า สาธุ อย่างน้อย ๑ ครั้งถึง ๓ ครั้ง สุดแต่แต่ใครจะปรารถนาเปล่งวาจาด้วยตัวเอง คำที่นิยมเปล่งกันคือคำว่า สาธุ ซึ่งมีความหมายว่า ขอความสุขสวัสดิอย่างที่ท่านตั้งใจแล้วปรารถนาแล้ว จงสำเร็จแก่ท่านในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อเทอญ และในระหว่างที่พระสงฆ์กำลังอนุโมทนา ชาวพุทธไทยจะนิยมทำกิจกรรมหนึ่งคือการกรวดน้ำโดยยึดถือแนวทางตามอย่างพระโพธิสัตว์นามว่า **สิทธัตถะ** ผู้เอื้อมมือลงสัมผัสแผ่นดินแล้วอุยฺเหิยฺ พระแม่ธรณีเป็นสักขีพยานของการบำเพ็ญบารมีมาแสนนาน พระแม่ธรณีได้บิदनํน้ำออกจากมวยเกศาไหลท่วมทับหมู่พญามารตายทั้งหมด ชาวพุทธไทยจึงถือคตินี้เป็นที่ตั้งแห่งกิจกรรมสำคัญด้วยการกรวดน้ำจนถึงทุกวันนี้

เมื่อนำคำอวยพรหรือคำให้พรนี้ไปวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องกรรมนิยามกับสังคมนิยมแล้ว ทำให้ทราบว่า แท้ที่จริงแล้วคำอวยพรก็คือคำอนุโมทนาของพระสงฆ์นี้เอง หากพิจารณาไปที่คำแปลจะพบคำสำคัญคือคำว่า ขอ ซึ่งเมื่อว่าตามหลักบาลีไวยากรณ์แล้วจัดเป็นคำร้องขอ แม้ว่าจะเป็นคำร้องขอหรือขอร้องก็ตาม แต่หากผู้ทำกรรมดีต่างๆ ด้วยความตั้งใจจริงอย่างเต็มที่แล้ว และผู้ให้พรก็มีความตั้งใจตั้งใจอำนวยการอวยพรอย่างสุดพลังใจ (เจตนา-กรรมนิยาม) ที่มีในขณะนั้น อิฏฐผลหรือผลสำเร็จสามารถเกิดขึ้นได้จริง แต่อีกนัยหนึ่งคือการให้พรตามที่สังคมกำหนด (สังคมนิยม) เป็นความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ และการกระทำที่สืบๆ กันมา โดยขาดเจตนาภายในเป็นตัวหนุนเนื่องให้กระทำ จนกลายเป็นการกระทำที่สັกแต่ว่าพูด (มตตกวจา) หรือสັกแต่ว่ากระทำ (มตตกิริย) ดังนั้น การบอกบุญในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะการบอกบุญผ่านสื่อทางสังคม (social media) ผู้เชิญชวนหรือผู้บอกบุญจึงควรไตร่ตรองไตร่ตรองและพิจารณาให้มาก เพราะผู้บอกก็ไม่ต้องให้สັกแต่ว่าบอกบุญ และผู้ร่วมทำบุญก็ไม่ต้องสັกแต่ว่าทำบุญ เพราะอิฏฐผลคือผลสำเร็จอันเป็นความสุข ความเจริญรุ่งเรือง ความมั่งคั่ง ความสมบูรณ์พูนสุขจักไม่เกิดแก่ผู้ทำบุญนั่นเอง

สำหรับคำอวยพรที่ผู้เขียนประสงค์นำเสนอในเชิงแนะนำในตอนท้ายบทความ ได้แก่ คำอวยพรที่ไม่ต้อง ‘อ้อนวอน ร้องขอ’ จากอำนาจภายนอก ใครเชิญชวน ‘ขอจากอำนาจภายในตนเอง’ ด้วยคำกล่าวว่า ‘ขอให้มีความเพียรพยายาม ขออย่าได้ท้อแท้ท้อถอยต่อปัญหาอุปสรรค ขอให้มีความอดทน

ต่อกิเลสตัณหากามารมณ์’ อีกนัยหนึ่งก็คืออยากให้คิดว่า ‘ไม่มีพรใดมาให้ อยากได้พรใด ขอได้ลงมือทำเองเถิด อยากมีความสุขต้องรู้จักทุกข์ อยากสมหวังต้องไม่คาดหวัง อยากมีชีวิตยืนยาวต้องรักษาสุขภาพ อยากประสบความสำเร็จต้องขยันขันแข็งและลงมือทำด้วยตนเอง’ ดังนั้น จึงขอจบด้วยการให้อ่านวอยวายพรว่า

โสทธิ เต โหตุ สัพพทา (โสทธิ เต โหตุ สัพพะทา)

บรรณานุกรม

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.๙). **พระมาลัย ลงไปโปรดสัตว์นรก**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สัมปชัญญะ, ๒๕๕๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม** (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

พันธุ์ ป. หลงสมบุรณ์. **พจนานุกรม มคอ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร, ๒๕๔๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **อัมมปัทฏฐกถา จตุตถุภาโค**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมี บุคส์ คอปเอชั่น จำกัด, ๒๕๔๔.

วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์. **หนังสือสวดมนต์แปล**. กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๙.

อมร โสภณวิเชษฐวงศ์. **ตรรกวิทยานิรันดร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

สัมภาษณ์

พระมหานิยม อุตตโม อาจารย์ใหญ่แผนกบาลี สำนักเรียนนิเวศธรรมประสิทธิ์วิทยา วัดธาตุ (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระกิตติวุฒโธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ผู้อำนวยการจิตตภาวันวิทยาลัย อำเภอ บางละมุง จังหวัดชลบุรี

พระศรีคัมภีรญาณ, ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประธาน กล่าวเปิดงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการ วังน้อย พระนครศรีอยุธยา

พระโสภณพัฒน์บัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

พระรัตนะ แก้ว ชาวกำพูชา เจ้าหน้าที่ศูนย์อาเซียนศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น